

Rapport 2022:14

Holdninger til innvandring og integrering før og etter Russlands invasjon av Ukraina 24. februar 2022

Tilleggsanalyse til Integrerings-
barometeret 2022

Audun Fladmoe og Jan-Paul Brekke

© Institutt for samfunnsforskning 2023
Rapport 2022:14

Institutt for samfunnsforskning

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

ISBN (trykk): 978-82-7763-763-1
ISBN (digital): 978-82-7763-764-8
ISSN (trykk): 0333-3671
ISSN (digital): 1891-4314

Innhold

Sammendrag	4
English summary	5
Flyktningankomster og holdninger	6
Mottaket av flyktninger fra Ukraina	7
Framgangsmåte	8
Analyse og resultater	10
Holdninger til innvandring før og etter invasjonen	10
Konsum av nyheter om flyktninger fra Ukraina	14
Holdninger til ulike typer innvandring og integrering før og etter invasjonen	16
Avslutning	24
Appendiks	26
Litteratur	28

Sammendrag

Forfatter	Audun Fladmoe og Jan-Paul Brekke
Tittel	Holdninger til innvandring og integrering før og etter Russlands invasjon av Ukraina 24. februar, 2022
Sammendrag	<p>Hvordan har befolkningens holdninger til innvandring og integrering endret seg etter Russlands storskala invasjon av Ukraina i februar 2022, med en påfølgende rekordstor flyktningstrøm til Norge? For å svare på dette har vi gjentatt nøkkelspørsmål fra Integreringsbarometeret i tre befolkningsrepresentative undersøkelser, gjennomført i mars, juni og oktober 2022.</p> <p>Rapporten viser at befolkningen umiddelbart etter invasjonen (mars og mai 2022) uttrykte mer positive holdninger til innvandring og til mottak av flyktninger og andre innvandrergupper enn det de gjorde bare få måneder før invasjonen. Dette gjaldt nesten alle grupper i befolkningen, på tvers av kjønn, alder, utdanning, bosted og politisk ståsted. Den umiddelbare endringen i kjølvannet av invasjonen avtok på lengre sikt, men befolkningen var fortsatt litt mer positive til innvandring høsten 2022 enn det de var høsten 2021.</p>
Emneord	Holdninger, flyktninger, innvandring, Ukraina, integrering

English summary

Author Audun Fladmoe and Jan-Paul Brekke

Title Attitudes toward immigration and integration in Norway before and after Russia's invasion of Ukraine, February 24, 2022

Summary This report looks at attitudinal changes toward immigration and integration in Norway, in the aftermath of Russia's large-scale invasion of Ukraine in February 2022 and the refugee crisis that followed. We compare answers to key questions in a large-scale survey carried out a few months before the invasion (in November 2021), with answers given in three subsequent surveys, conducted in March, June and October 2022.

The report shows that immediately after the invasion (March and May 2022), the population expressed more positive attitudes toward immigration and the reception of refugees and other immigrant groups to Norway, compared to just a few months before the invasion. This attitudinal change applied to almost all groups in the population, across gender, age, education, geography, and political preferences. The immediate attitudinal change in the wake of the invasion diminished in the longer term, but the population still held slightly more positive attitudes toward immigration in the autumn of 2022 than in the autumn of 2021.

Index terms Refugees, attitudes, migration, integration, Ukraine

Flyktningankomster og holdninger

I snart 20 år har IMDi målt befolkningens holdninger til innvandring, integrering og mangfold. I denne perioden har det vært noen større svingninger i hvor mange flyktninger og innvandrere som har kommet til Norge, med tidligere ankomsttopper i 2009 og 2015. Likevel har landet aldri tatt imot flere flyktninger enn i tiden etter Russlands storskala invasjon av Ukraina i februar 2022. I løpet av de første ni månedene etter invasjonen tok Norge imot 36 000 flyktninger fra Ukraina. Hvordan har befolkningens holdninger til innvandring, flyktninger og integrering utviklet seg i tiden etter invasjonen?

Denne rapporten er basert på gjentatte spørreundersøkelser (Integreringsbarometeret) som har fulgt befolkningens holdninger til enkelte nøkkelspørsmål før invasjonen, og deretter i ytterligere tre målinger i mars, mai og oktober 2022. Dette gjør at vi kan beskrive hvordan befolkningens holdninger har endret seg på kort og mellomlangt sikt etter invasjonen, og sammenligne dem med hvordan de var i tiden før invasjonen.

Spørsmålet om mulige holdningsendringer knyttet til mottaket av ukrainere er viktig av minst to grunner. For det første kan det gi oss kunnskap om hvordan holdninger til innvandring og integrering endrer seg i kjølvannet av en storkrig i Norges nærområde, noe som også kan gi innsikt i hvordan befolkningens holdninger påvirkes av krisesituasjoner mer generelt. Eksperimentelle studier har vist at befolkningen kan bli mer kritiske til innvandring dersom antallet som kommer til Norge, er høyt (Christensen et al., 2019), og studier av holdninger til innvandring har vist at befolkningen ble noe mer kritiske under den såkalte flyktningekrisen i 2015 (Langaas, 2017). Samtidig skiller flyktningssituasjonen i Ukraina seg fra tidligere ankomster ved at krigen foregår i et nærområde. Årsaken til flukten er tydelig og fortsatte gjennom hele undersøkelsesperioden.

For det andre gir rapporten kunnskap om holdninger til det å ta imot flere flyktninger i denne konkrete situasjonen, det vil si når det kommer rekordmange flyktninger fra Ukraina. Norske myndigheter vil ha stor interesse av dette siste poenget, fordi befolkningens holdninger er med på å sette rammene for fortsatt mottak av ukrainere. I skrivende stund, det vil si ved utgangen av 2022, spør nasjonale myndigheter seg hvor metningspunktet går for mottak av flyktninger

fra dette europeiske landet i øst. Folkets holdninger er en viktig del av den vurderingen.

I denne rapporten beskriver vi først kort bakgrunnen for og gjennomføringen av undersøkelsene. Deretter viser vi resultater, med vekt på endringer i holdninger til innvandringsvolum, holdninger til mottak av ulike typer innvandrere, holdninger til integrering. Vi beskriver også holdningsendringer i ulike grupper av befolkningen. Til sist i rapporten gir vi en oversikt over funnene og knytter disse opp til den aktuelle situasjonen.

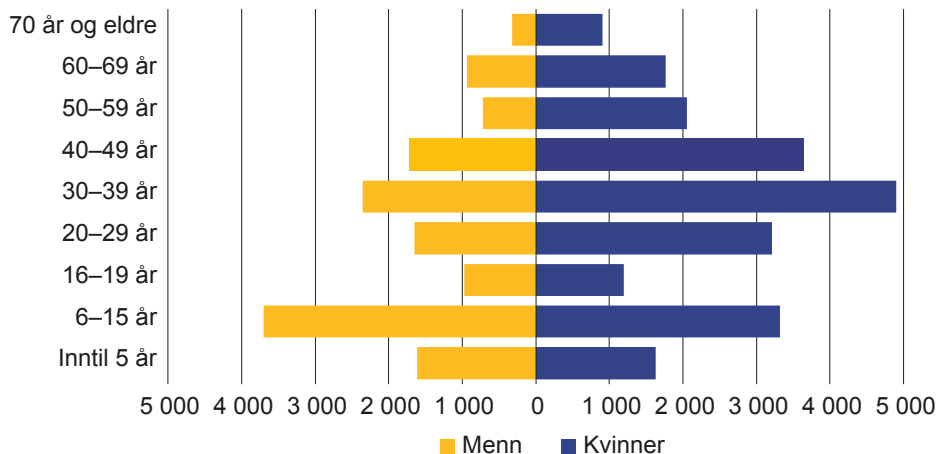
Mottaket av flyktninger fra Ukraina

Den 24. februar 2022 gikk Russland inn i Ukraina. Dette førte til den mest omfattende flyktningssituasjonen i Europa siden andre verdenskrig. I løpet av de første seks ukene hadde flere enn fire millioner flyktninger krysset grensene inn til nabolandene. Mange reiste også videre til land lenger unna, som Norge. Den første uka i mai 2022 var rundt 15 000 ukrainske flyktninger registrert av norske myndigheter. I løpet av sommeren 2022 og utover høsten fortsatte flyktninger å komme fra Ukraina til Norge.

De første månedene av krigen var mediene preget av sterke bilder fra krigen og av flyktningene som strømmet over grensene vestover. Utover høsten 2022 fortsatte mediene å dekke krigshandlingene i Ukraina. Flyktningene som strømmet ut av landet, fikk midlertidig kollektiv beskyttelse i EU-landene og i Norge. De fikk anledning til å jobbe og motta støtte i påvente av en fredelig utvikling i hjemlandet.

Figur 1 viser en oversikt over kjønns- og alderssammensetningen blant ukrainerne som hadde søkt om midlertidig opphold i Norge fram til begynnelsen av desember 2022.

Figur 1. Søknader om kollektiv beskyttelse fra ukrainske borgere i 2022, etter alder og kjønn

Kilde: Utlendingsdirektoratet

Det var hovedsakelig kvinner og barn som kom fra Ukraina til Norge i løpet av 2022 (se figur 1). Kjønnss- og alderssammensetningen må sees i sammenheng med utreiseforbudet for menn fra Ukraina i tjenestedyktig alder (18–65 år).

Flyktningssituasjonen fikk etter hvert mindre oppmerksomhet i mediene, men flyktningstrømmen fortsatte. I desember 2022 gjorde norske myndigheter seg klare for å ta imot ytterligere 40 000 ukrainske flyktninger i løpet av 2023 (UDI, 2022). Spørsmål om kommunenes kapasitet og tålegrense dukket opp mot slutten av året.¹

Framgangsmåte

For å studere hvordan holdninger til innvandring og integrering endret seg etter invasjonen i februar, gjentok vi et knippe spørsmål som vi hadde stilt som en del av Integreringsbarometeret 2018, 2020 og 2022. Feltarbeidet til Integreringsbarometeret 2022 ble gjennomført høsten 2021, bare få måneder før invasjonen (Brekke & Fladmoe, 2022). Etter invasjonen gjennomførte vi tre korte spørreundersøkelser rettet mot et representativt befolkningsutvalg på om lag 1000 personer, stilt i Kantars «panelbuss». Feltperiodene for Integreringsbarometeret

¹ <https://www.aftenposten.no/norge/i/JQQ2MJ/norske-kommuner-har-bosatt-22600-ukrainere-disse-18-tar-imot-faerre-enn-de-ble-bedt-om>

2018, 2020, 2022 og de tre tilleggsundersøkelsene (ukrainaundersøkelse 1, 2 og 3) er beskrevet i tabell 1.

Tabell 1. Integreringsbarometeret 2022 og tilleggsundersøkelser

	Antall respondenter	Gjennomføringsdato
Integreringsbarometeret 2018	3043	9.11–7.12.2017
Integreringsbarometeret 2020	2968	4.11–18.12.2019
Integreringsbarometeret 2022	3 380	4.11–2.12.2021
Ukrainaundersøkelse 1	1005	16.3–23.3.2022
Ukrainaundersøkelse 2	1025	18.5–25.5.2022
Ukrainaundersøkelse 3	1090	5.10–12.10.2022

Da datainnsamlingen til Integreringsbarometeret 2022 ble gjennomført, hadde Norge en lav tilstrømning av asylsøkere (rundt 1600 i hele 2021) og en stabil situasjon når det gjaldt mottak av overføringsflyktninger (om lag 3500 bosatt i 2021). Den første ukrainaundersøkelsen ble gjennomført rundt én måned etter invasjonen, deretter ventet vi ytterligere to måneder før runde to og ytterligere fem måneder før spørsmålene ble stilt en siste gang.

Spørsmålene som ble gjentatt i de tre ukrainaundersøkelsene, måler overordnede holdninger til innvandring og integrering, i tillegg til mer spesifikke spørsmål om mottak av ulike innvandringsgrupper.

Vi spurte også om hvor ofte respondentene hadde lest, sett eller hørt nyheter om flyktninger fra Ukraina den siste uka. Siden dette er et spørsmål som kan påvirke hvordan den enkelte svarer, varierte vi plasseringen av spørsmålet i skjemaet. Halvparten fikk spørsmålet tidlig i undersøkelsen, mens halvparten fikk det sent. På den måten kan vi se om det å bli gjort oppmerksom («primet») på konflikten påvirker svargivingen.

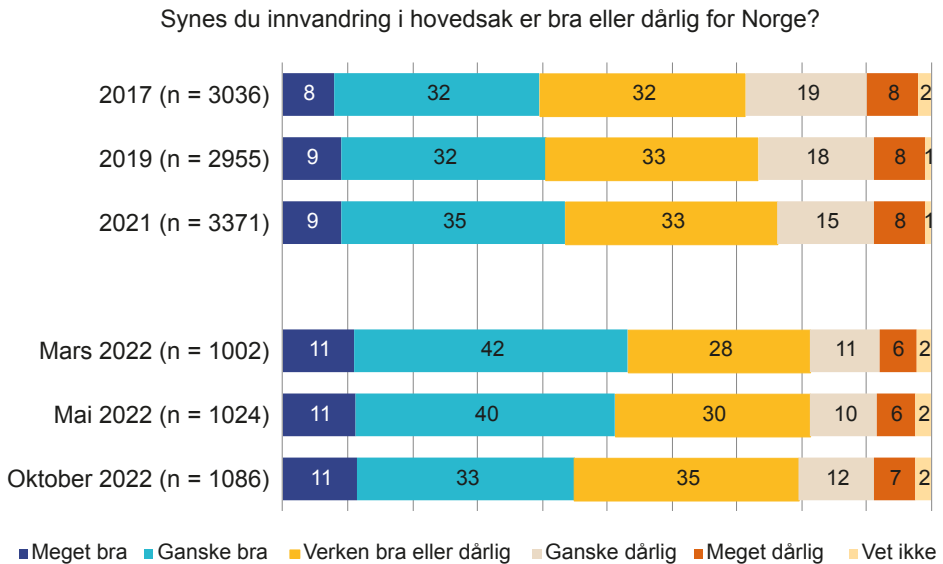
Analyse og resultater

I denne delen av rapporten undersøker vi først utviklingen i de mer overordnede holdningene til innvandring, det vil si om man mener at innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge. Vi sammenligner data fra Integreringsbarometeret i 2017, 2019 og 2021 med data fra de tre undersøkelsene som ble gjennomført i 2022. Deretter undersøker vi i hvilken grad respondentene var bevisste på flyktnings situasjonen i Ukraina, det vil si om de fulgte med på nyheter om dette. Til slutt går vi nærmere inn på holdninger til ulike grupper av innvandrere og flyktninger, før vi ser på befolkningens syn på hvordan det går med integreringen i Norge. I disse analysene undersøker vi også i hvilken grad det har betydning å bli minnet på flyktnings situasjonen i Ukraina før man svarer på generelle holdningsspørsmål om innvandring og integrering.

Holdninger til innvandring før og etter invasjonen

I alle tre undersøkelsene i 2022 fikk respondentene først et overordnet spørsmål om holdninger til innvandring som har vært stilt i Integreringsbarometeret flere ganger tidligere. Dette er et spørsmål som verken nevner krigen i Ukraina eller spør om flyktninger. I utgangspunktet kunne man derfor tenkt seg at svarmønstrene på dette spørsmålet ville være stabile – spesielt over et kort tidsrom.

Figur 2 viser svarfordelingen på spørsmålet i undersøkelsene til Integreringsbarometeret, som ble gjennomført i 2017, 2019 og 2021, samt i de tre undersøkelsene etter krigsutbruddet i 2022. Figuren viser forholdsvis stabile tall i årene før krigsutbruddet. Høsten 2017 svarte til sammen 40 prosent at innvandring i hovedsak er (meget eller ganske) bra for Norge, mens til sammen 27 prosent svarte at innvandring i hovedsak er (meget eller ganske) dårlig. Fire år senere var de tilsvarende tallene 44 prosent og 23 prosent.

Figur 2. Generelle holdninger til innvandring. Prosent

Få uker etter Russlands invasjon hadde andelen som mente innvandring i hovedsak er bra for Norge, økt til 53 prosent, mens andelen som mente innvandring i hovedsak er dårlig, hadde falt til 17 prosent. Med andre ord var andelen som mente innvandring i hovedsak er bra, nesten 10 prosentpoeng høyere i mars 2022 enn i november 2021. Dette er en stor endring i løpet av kort tid, spesielt sett i lys av de stabile tallene fra 2017 til 2021. Det er vanskelig å forklare endringen med andre forhold enn krigsutbruddet.

I den påfølgende undersøkelsen i mai var svarfordelingen forholdsvis lik som i mars. Men i oktober hadde andelen som svarte at innvandring i hovedsak er bra, falt til 44 prosent igjen – det samme tallet som i november året før. Det var fortsatt litt færre enn året før som svarte at innvandring i hovedsak er dårlig (19 prosent vs. 23 prosent), men hovedbildet er at den umiddelbare reaksjonen på invasjonen av Ukraina var over.

Et spørsmål som reises, er om holdningsendringene gjennom 2022 gjaldt på tvers av grupper i befolkningen, eller om de ble drevet av enkelte grupper. Tabell 2 viser opinionsbalansen for ulike grupper på spørsmålet om innvandring i hovedsak er bra eller dårlig. Opinionsbalansen beregnes ved at andelen som svarte at innvandring i hovedsak er meget eller ganske dårlig, trekkes fra andelen som svarte at innvandring i hovedsak er meget eller ganske bra. Et positivt tall betyr at flertallet i en gruppe mener innvandring i hovedsak er bra,

mens et negativt tall betyr at flertallet i en gruppe mener innvandring i hovedsak er dårlig.

Tabell 2. Generelle holdninger til innvandring (Synes du innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge?). Opinionsbalanse (meget/ganske bra minus meget/ganske dårlig)

	November 2021	Mars 2022	Mai 2022	Oktober 2022	n ¹
Kjønn					
Menn	17	26	24	13	1700 / 473
Kvinner	37	48	46	41	1671 / 569
Alder					
Under 30 år	40	46	47	39	452 / 63
30–44 år	29	41	32	23	757 / 172
45–59 år	17	27	32	20	821 / 305
60 år eller eldre	22	37	32	28	1341 / 382
Høyeste utdanning					
Grunnskole/vgs.	5	26	23	13	1574 / 391
Universitet/høyskole kort	37	46	47	36	948 / 318
Universitet/høyskole lang	56	56	53	56	849 / 255
Bosted					
Oslo og omegn	33	45	36	33	1235 / 248
Østlandet for øvrig	20	36	21	21	741 / 268
Sør- og Vestlandet	27	25	37	26	877 / 232
Trøndelag/Nord-Norge	29	47	50	29	517 / 179
Stortingsvalget 2021					
Rødt/SV	65	71	69	62	647 / 111
Ap	45	64	53	48	611 / 204
Sp	0	32	21	14	250 / 74
MDG/KrF/Venstre	64	62	61	53	342 / 88
Høyre	11	34	26	26	607 / 222
FrP	–49	–50	–35	–51	292 / 82
Andre / stemte ikke	10	24	30	6	622 / 171
n (total)	3380	1002	1024	1089	

¹ Kolonnen med n (antall) viser antall respondenter i hver gruppe i november 2021 (Integreringsbarometeret) samt laveste antall i en enkeltundersøkelse (ukrainaundersøkelsene) i 2022. Små partier er slått sammen for å få et tilstrekkelig antall respondenter.

Fra Integreringsbarometeret vet vi at kvinner, unge voksne og høyt utdannede er mer positive til innvandring og integrering enn det menn, middelaldrende og lavt utdannede er – og det gjelder nesten uansett hvordan spørsmålene er formulert. Holdningene er også sterkt politisert, der særlig velgerne til Rødt, SV, MDG, Venstre og KrF uttrykker de mest positive holdningene, mens velgerne til FrP er klart mest kritiske (Brekke & Fladmoe, 2022). Til slutt har undersøkelsene vist at respondenter bosatt i storbyer (spesielt Oslo) gjerne er noe mer positive til innvandring enn det respondenter bosatt på mindre steder er (Brekke & Fladmoe, 2020).

Alle disse trekkene gjenkjennes i tabell 2. Når vi går fra kolonnen som viser holdninger uttrykt i november 2021, til kolonnen som viser holdninger uttrykt i mars 2022, finner vi at de fleste gruppene ble mer positive til innvandring. Når vi så beveger oss videre til høyre i tabellen, er det gjerne stabilitet eller en marginal nedgang i mai 2022, mens tallene i oktober 2022 nesten er tilbake til nivået fra høsten 2021.

Det er imidlertid noen unntak fra dette hovedmønstret. For det første er det forskjeller knyttet til alder. De yngste respondentene, det vil si dem under 30 år, var i utgangspunktet mest positive til innvandring, og holdningene i denne gruppen endret seg ikke mye gjennom perioden. I stedet viser tabellen at de kortsiktige holdningsendringene var større i alle aldersgruppene over 30 år.

For det andre viser tabellen at mens respondentene med kortest utdanning ble langt mer positive til innvandring etter invasjonen, uttrykte respondentene med lengst utdanning svært stabile (positive) holdninger gjennom hele perioden vi studerer.

For det tredje ser vi at det ble mer positive holdninger i hele landet, men at endringene skjedde senere blant respondenter bosatt på Sør- og Vestlandet. Disse uttrykte stabile holdninger i november 2021 og mars 2022, men noe mer positive holdninger i mai 2022.

Til sist viser tabellen at respondentene som stemte på Ap, Sp og Høyre i stortingsvalget 2021, ble mer positive til innvandring etter krigsutbruddet. Dette er de velgerne som tradisjonelt inntar en mellomposisjon i synet på innvandring. De velgerne som i utgangspunktet var mest positive (Rødt, SV, MDG, KrF og Venstre) og mest kritiske (FrP), endret i liten grad oppfatning gjennom perioden.

En samlet analyse av den relative betydningen av de ulike bakgrunnsvariablene viser at partipreferanse i stortingsvalget var det som skilte respondentene mest i alle de tre undersøkelsene i 2022 (se appendiksfigur A1). Denne figuren viser

også at forskjeller knyttet til alder og bosted er svært små når det kontrolleres for andre kjennetegn ved respondentene, som kjønn og utdanningsnivå.

I sum ser det dermed ut til at den umiddelbare endringen til mer positive holdninger i hovedsak ble drevet av at voksne over 30 år, personer med kort utdanning og velgerne til Ap, Sp og Høyre ble mer positive til innvandring etter invasjonen. «Normaliseringen» høsten 2022 skyldes i stor grad at disse gruppene har gått tilbake og inntatt lignende holdninger som det de hadde høsten 2021.

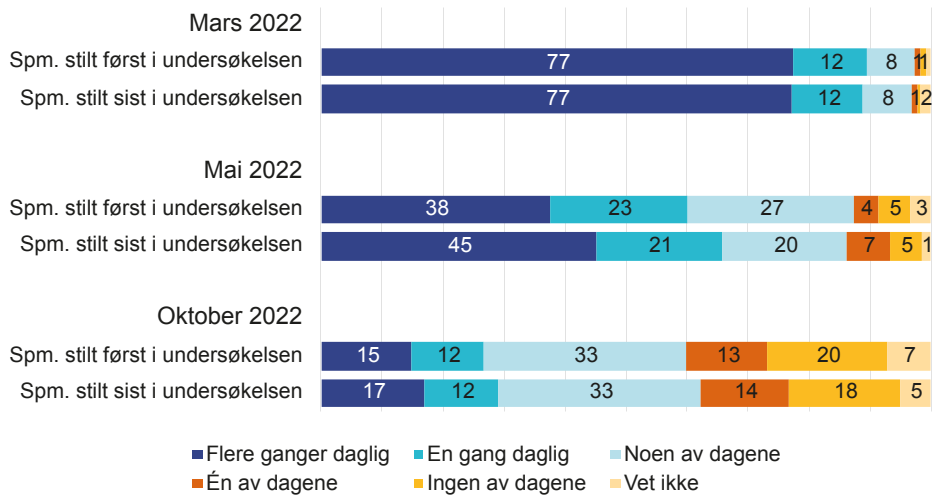
Konsum av nyheter om flyktninger fra Ukraina

Etter det overordnede spørsmålet i undersøkelsene om innvandring i hovedsak er bra eller dårlig, ble respondentene delt i to tilfeldige grupper. Halvparten fikk et spørsmål om hvor ofte de hadde konsumert nyheter om flyktninger fra Ukraina den siste uka, før de fikk ytterligere spørsmål om holdninger til ulike typer innvandring og integrering. Den andre halvparten av respondentene fikk spørsmålet om nyhetskonsum til sist i undersøkelsen, etter at de hadde svart på alle spørsmålene om holdninger til innvandring og integrering. Formålet med spørsmålet var derfor todelt: På den ene siden er det interessant å undersøke hvor nøye respondentene fulgte med på nyhetssaker om flyktninger fra Ukraina – eventuelt hvor grundig mediene dekket flyktnings situasjonen. På den andre siden var vi interessert i å undersøke i hvilken grad det å bli påminnet flyktnings situasjonen (bli «primet») førte til andre svarmønstre i de påfølgende spørsmålene enn det å ikke bli påminnet flyktnings situasjonen.

Figur 3 viser svarfordelingen på spørsmålet om hvor tett respondentene fulgte nyheter om flyktninger fra Ukraina den siste uka, fordelt etter om de fikk spørsmålet først eller sist i undersøkelsen. Figuren viser at respondentene fulgte flyktnings situasjonen tett i den første undersøkelsen etter krigsutbruddet. Til sammen ni av ti konsumerte nyheter daglig (en gang daglig eller flere ganger daglig), mens åtte prosent gjorde det noen av dagene. Bare én prosent av respondentene svarte at de ikke hadde konsumert nyheter om flyktninger fra Ukraina noen av dagene. Uavhengig av om respondentene fikk dette spørsmålet tidlig eller sent i undersøkelsen, er tallene like.

Figur 3. Konsum av nyheter om flyktninger fra Ukraina. Prosent

Hvor ofte har du lest, sett eller hørt nyheter om flyktninger fra Ukraina den siste uka?

Interessen for – eller mediedekningen av – flyktninger fra Ukraina sank tydelig utover året. I mai svarte litt mer enn seks av ti at de konsumerte slike nyheter daglig, mens fem prosent ikke gjorde det noen av dagene. I oktober var andelen som konsumerte nyheter om flyktninger fra Ukraina daglig, sunket til under tre av ti, mens to av ti ikke konsumerte slike nyheter noen av dagene.

Både i mai og i oktober var andelen som svarte at de hadde lest, sett eller hørt nyheter om flyktninger fra Ukraina den siste uka, litt høyere blant dem som fikk spørsmålet sist i undersøkelsen, sammenlignet med dem som fikk spørsmålet først. Dette kan bety at det å svare på flere spørsmål om innvandring og integrering gjorde at respondentene ble mer bevisste på flyktningssituasjonen.

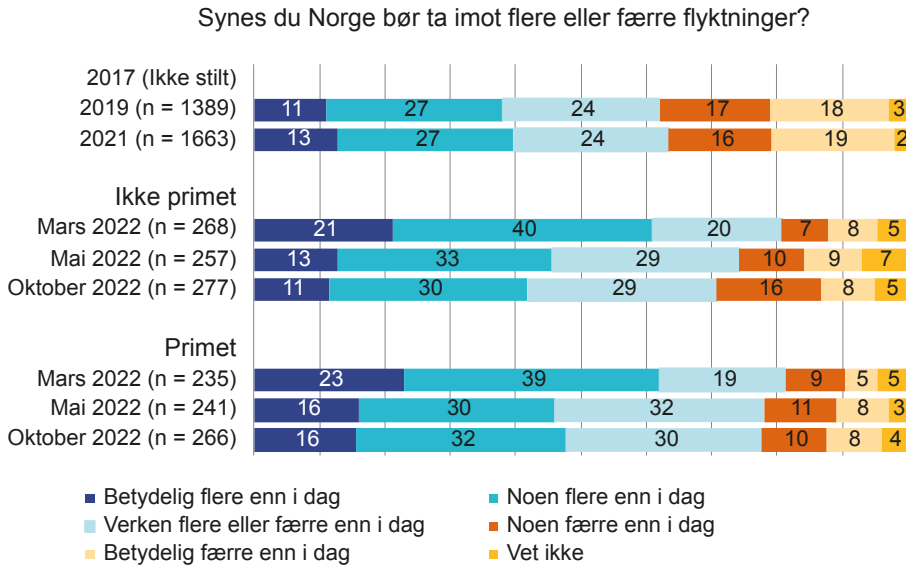
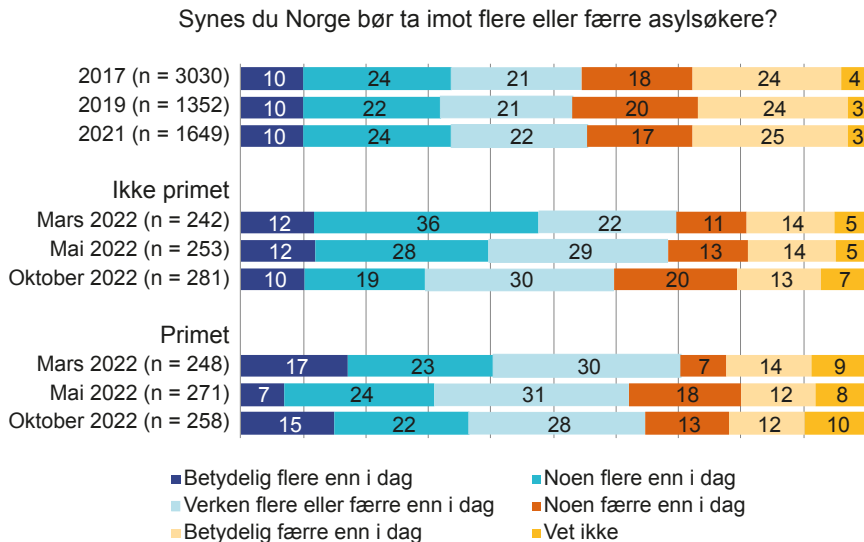
I sum tyder disse tallene uansett på at i den første undersøkelsen i mars hadde de fleste respondentene krigen i tankene da de svarte på spørreundersøkelsen, uansett om de fikk spørsmålet om nyheter først eller sist i skjemaet. I den siste undersøkelsen, derimot, er det sannsynlig at langt færre hadde flyktninger fra Ukraina i tankene da de svarte på spørsmålene – med mindre de fikk spørsmålet om nyhetskonsument først i undersøkelsen.

Holdninger til ulike typer innvandring og integrering før og etter invasjonen

Den siste analysedelen tar for seg holdninger til ulike typer innvandring og integrering før og etter invasjonen, samt om svarene påvirkes av at respondentene blir minnet på krigen. Det siste ble målt ved spørsmålet om nyhetskonsum før eller etter holdningsspørsmålene, som beskrevet ovenfor.

Når det gjelder ulike typer innvandring, ble respondentene bedt om å ta stilling til om Norge burde ta imot flere eller færre flyktninger, asylsøkere, arbeidsinnvandrere og familiemedlemmer av innvandrere som allerede er i Norge (familiegjenforening). Av kostnadshensyn, men også for å unngå at respondentene i for stor grad vurderte ulike grupper opp mot hverandre, svarte de bare på spørsmål om to av de fire gruppene. Først fikk de spørsmål om enten flyktninger eller asylsøkere, deretter fikk de spørsmål om enten arbeidsinnvandrere eller familiemedlemmer. Det var helt tilfeldig hvilket par av spørsmål de fikk. Til sist fikk alle respondentene et generelt spørsmål om hvordan de synes integreringen av innvandrere i det norske samfunnet fungerer.

De mest relevante spørsmålene i lys av krigen i Ukraina er befolkningens holdninger til flyktninger og asylsøkere. Figur 4 og 5 viser svarfordelingen på spørsmålene om Norge burde ta imot flere eller færre av disse gruppene, før (2017, 2019, 2021) og etter storskalainvasjonen (mars, mai, oktober 2022). I tillegg skiller figurene mellom dem som ble minnet på flyktningssituasjonen («primet») og dem som ikke ble det («ikke primet»).

Figur 4. Holdninger til flyktninger. Prosent**Figur 5. Holdninger til asylsøkere. Prosent**

Figurene viser flere likhetstrekk, men også noen viktige ulikheter. Når det gjelder likhetene, viser undersøkelsene en tydelig økning i mer positive holdninger til både flyktninger og asylsøkere i den første undersøkelsen etter invasjonen. I november 2021 svarte 40 prosent at Norge bør ta imot flere (noen flere eller betydelig flere) flyktninger, mens 34 prosent svarte at Norge bør ta imot flere asylsøkere. Disse tallene var forholdsvis like i 2017 og 2019. I mars 2022 svarte i overkant av 60 prosent at Norge bør ta imot flere flyktninger, mens mer enn 40 prosent svarte at Norge bør ta imot flere asylsøkere. Deretter sank andelen som mente at Norge bør ta imot flere flyktninger og asylsøkere, gradvis utover året. Samtidig var det i oktober fortsatt færre enn året før som mente at Norge bør ta imot færre flyktninger eller asylsøkere.

En viktig tydelig ulikhet i de to spørsmålene er hvordan det å bli minnet på flyktningssituasjonen (priming) fungerte. I mars hadde priming ingen betydning for holdninger til flyktninger, noe som rimer godt overens med at nesten alle respondentene hadde hørt, sett eller lest nyheter om flyktninger fra Ukraina i løpet av den siste uka. Dermed hadde det ikke noe å si om man ble minnet på dette i undersøkelsen. I de to neste undersøkelsene hadde priming imidlertid en svakt økende positiv effekt på holdninger til flyktninger. I oktober svarte 48 prosent av dem som ble primet, og 41 prosent av dem som ikke ble det, at Norge bør ta imot flere flyktninger. En tolkning av dette er at ettersom oppmerksomheten om flyktningssituasjonen ble mindre, hadde det å bli minnet på den en positiv effekt på holdninger.

På spørsmål om asylsøkere, derimot, hadde priming en *negativ* effekt på holdninger i mars og mai, men en positiv effekt i oktober. I mai svarte 40 prosent av dem som ble primet, og 48 prosent av dem som ikke ble det, at Norge bør ta imot flere asylsøkere. Følger vi tolkningen om at offentlighetens oppmerksomhet om flyktningssituasjonen spiller inn, kan en videre tolkning være at det å bli minnet på flyktningssituasjonen i en periode hvor denne får mye oppmerksomhet, har en negativ effekt på holdninger til asylsøkere, siden enkelte da kan oppfatte det som at flere asylsøkere vil resultere i færre flyktninger. Når så den offentlige oppmerksomheten om flyktninger fra Ukraina er mer begrenset, som i oktober, kan det å bli minnet på flyktningssituasjonen i Ukraina ha en mer generell positiv effekt på holdninger til flukt og asyl. Vi har imidlertid ikke data som kan gi oss svar på i hvilken grad denne tolkningen er riktig.

Vi finner mer positive holdninger til å ta imot flyktninger i alle grupper i samfunnet. Tabell 3 viser opinionsbalansen (prosentandelen som mener Norge bør ta imot flere flyktninger, minus prosentandelen som mener vi bør ta imot færre) på spørsmålet om flyktninger, med de samme nedbrytningene som i tabell 2.

I tabellen er alle respondenter slått sammen, uavhengig av om de ble «primet» på flyktningssituasjonen før de svarte. Appendiksfigur 2 viser en samlet regresjonsanalyse der alle bakgrunnsvariabler og hvorvidt man ble primet, er med. Figuren viser at mønstrene som beskrives i tabellen, også gjelder når man tar hensyn til priming.

Tabell 3. Holdninger til mottak av flyktninger (Synes du Norge bør ta imot flere eller færre flyktninger?). Opinionsbalanse (betydelig/noen flere enn i dag minus betydelig/noen færre enn i dag)

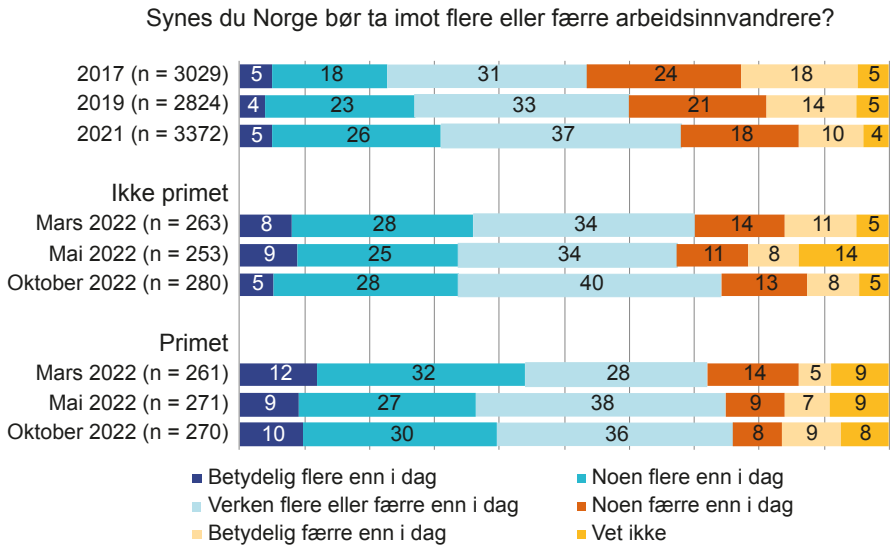
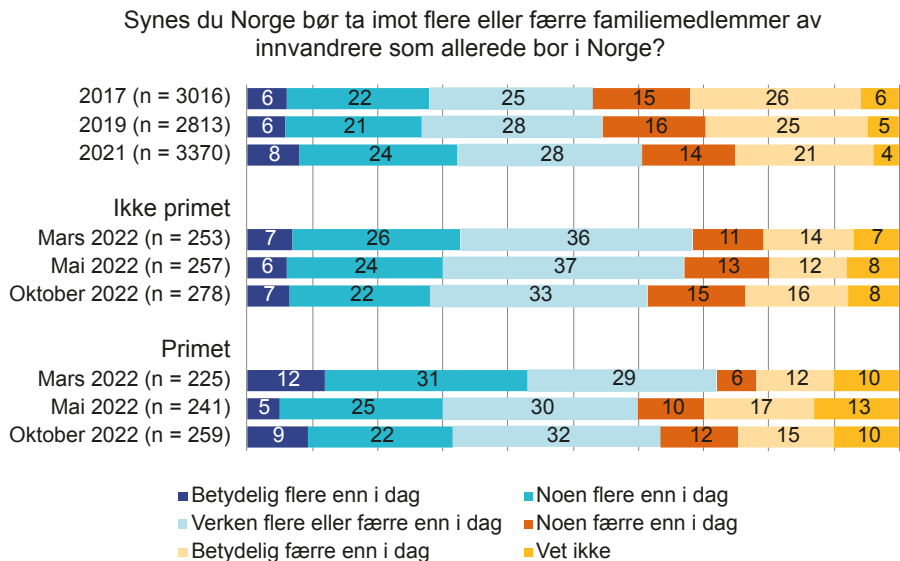
	November 2021	Mars 2022	Mai 2022	Oktober 2022	n ¹
Kjønn					
Menn	-2	38	16	10	821 / 249
Kvinner	27	57	37	38	842 / 249
Alder					
Under 30 år	28	64	29	44	203 / 34
30–44 år	13	29	23	31	399 / 83
45–59 år	1	33	22	3	409 / 144
60 år eller eldre	12	62	32	20	652 / 197
Høyeste utdanning					
Grunnskole/vgs.	-11	37	14	9	780 / 198
Universitet/høyskole kort	25	56	33	30	484 / 154
Universitet/høyskole lang	40	64	50	52	398 / 132
Bosted					
Oslo og omegn	15	67	25	34	596 / 123
Østlandet for øvrig	6	35	17	7	354 / 131
Sør- og Vestlandet	14	38	27	21	446 / 143
Trøndelag/Nord-Norge	13	52	42	35	267 / 85
Stortingsvalget 2021					
Rødt/SV	64	71	69	62	336 / 59
Ap	28	68	43	42	293 / 96
Sp	-12	28	15	22	140 / 34
MDG/KrF/Venstre	55	62	61	53	158 / 48
Høyre	-24	46	13	10	284 / 109
FrP	-51	-39	-28	-70	143 / 41
Andre / stemte ikke	-10	24	30	6	309 / 75
n (total)	1690	503	517	543	

¹ Kolonnen med n (antall) viser antall respondenter i hver gruppe i november 2021 (Integreringsbarometeret) samt laveste antall i en enkeltundersøkelse (ukrainaundersøkelsene) i 2022. Små partier er slått sammen for å få et tilstrekkelig antall respondenter.

Tabellen viser at det også i grupper der det var små endringer i generelle holdninger til innvandring (unge voksne, høyt utdannede, velgerne til FrP), var en tydelig dreining i retning av mer positive holdninger til det å ta imot flere flyktninger i den første undersøkelsen etter invasjonen. Som med holdninger til innvandring mer generelt er det også jevnt over en tendens til at holdningene gjennom året går tilbake og nærmer seg nivået i november 2021. Det er imidlertid enkelte grupper der holdningene til flyktninger er tydelig mer positive i oktober 2022 enn i november 2021. Det gjelder blant annet unge voksne og personer som stemte på Ap, Sp og Høyre ved valget i 2021. FrPs velgere er derimot blitt mer kritiske til å ta imot flere flyktninger høsten 2022 enn det de var høsten 2021.

En samlet analyse av den relative betydningen av de ulike bakgrunnsvariablene viser også her at partipreferanse i stortingsvalget var det som skilte respondentene mest i alle de tre undersøkelsene i 2022 (se appendiksfigur A2), men også at de politiske forskjellene i spørsmål om flyktninger og asylsøkere var noe mindre i mai og oktober enn i mars 2022. I mai uttrykte FrPs velgere noe mindre kritiske holdninger, og de lignet dermed noe mer på gjennomsnittsrespondenten. I oktober var det forholdsvis små forskjeller mellom velgerne til Rødt, SV, MDG, Venstre, KrF, Ap og Sp.

Hva så med holdninger til andre grupper av innvandrere? Respondentene ble også spurt om Norge bør ta imot flere eller færre arbeidsinnvandrere og familiedømmede. Figur 6 og 7 viser svarfordelingen på de to spørsmålene.

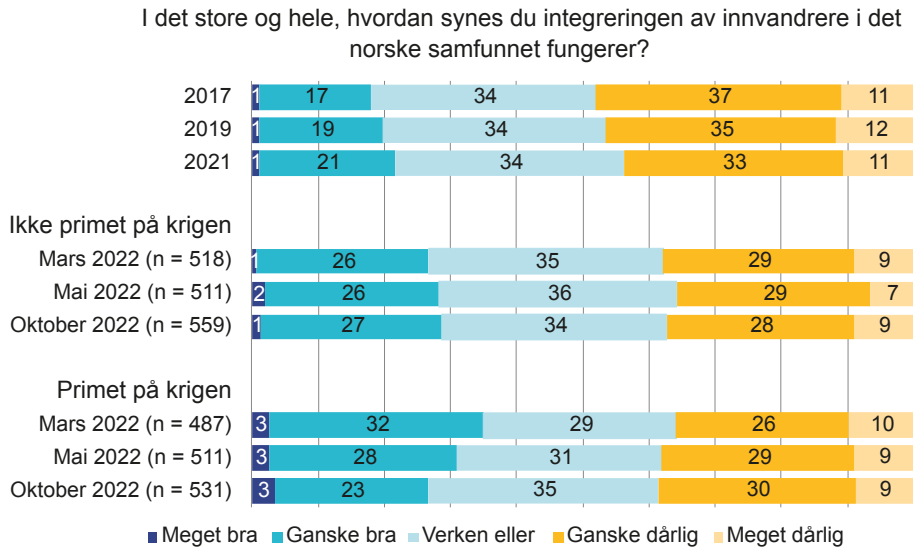
Figur 6. Holdninger til arbeidsinnvandrere. Prosent**Figur 7. Holdninger til familiegjennomføring. Prosent**

Som man kanskje kunne forvente, var det mindre variasjon i holdninger til arbeidsinnvandrere og familiemedlemmer enn det var for flyktninger og asylsøkere. Det er en liten positiv tendens i mars sammenlignet med november, noe som underbygger oppfatningen om generelt mer positive holdninger til innvandring etter invasjonen. I mai og oktober ligner tallene mer på holdningsmønstrer fra før invasjonen. Et unntak er at andelen som mener vi bør ta imot færre arbeidsinnvandrere, forblir på et lavere nivå.

På begge spørsmålene finner vi imidlertid en positiv effekt av priming, spesielt i undersøkelsen i mars 2022. De som ble minnet på flyktnings situasjonen, mente i større grad at Norge burde ta imot både flere arbeidsinnvandrere og flere familiemedlemmer. Når det gjelder familiemedlemmer, er det en nærliggende tolkning at primingen fører til at respondentene tenker på familiemedlemmer til flyktningene fra Ukraina. Når det gjelder arbeidsinnvandrere, kan en tolkning være at mange har et bilde av østeuropeere mer generelt når de tenker på denne gruppen, og at det å bli minnet på flyktnings situasjonen dermed fører til mer positive holdninger til denne gruppen. Det er likevel noe overraskende at priming har en positiv effekt på disse spørsmålene, men ikke på spørsmålet om asylsøkere. Da er det imidlertid viktig å merke seg at sammenlignet med de eldre undersøkelsene uttrykte respondentene mer positive holdninger til å ta imot flere asylsøkere, uavhengig av om respondentene ble primet eller ikke. Det var altså en generell positiv trend i synet på asylsøkere fra november 2021 til mars 2022. På spørsmål om arbeidsinnvandrere og familiemedlemmer var det små endringer fra høsten 2021 blant dem som ikke ble primet. De som ble primet, ble mer positive.

Til sist i undersøkelsen fikk respondentene et spørsmål om hvordan de i det store og hele synes det går med integreringen av innvandrere i det norske samfunnet. Dette er et spørsmål der Integreringsbarometeret kontinuerlig har vist at det er flere som mener at integreringen går dårlig, enn det er som mener at integreringen går bra (Brekke & Fladmoe, 2022).

I utgangspunktet skulle man ikke tro at oppfatninger om hvor godt integreringen går, har noen som helst sammenheng med krigen i Ukraina. Men som figur 8 viser, økte andelen som mente at integreringen i det store og hele går godt, fra 22 prosent i november 2021 til 27 prosent i mars 2022. Blant dem som ble primet på krigen, var økningen enda større, til 35 prosent.

Figur 8. Holdninger til integrering. Prosent

Blant dem som ikke ble primet på krigen, var oppfatningen om hvor godt integreringen går, svært stabil gjennom 2022. I oktober 2022 var det altså fortsatt flere som svarte at integreringen i det store og hele går godt, enn det var som svarte dette i november 2021.

Blant dem som ble primet på krigen, falt andelen som mente integreringen går godt, gjennom året. I oktober 2022 hadde ikke primingen lenger noen betydning for svarmønstrene – forskjellene mellom dem som ble primet, og dem som ikke ble det, var samlet sett marginale.

Det er vanskelig å vite nøyaktig hva som er årsaken til at flere i tiden etter invasjonen mente at integreringen av innvandrere i det store og hele går godt. En mulig tolkning er at flere har tenkt på ukrainske flyktninger når de har svart på spørsmålet, og at disse flyktningene blir ansett for å være lettere å integrere i det norske samfunnet sammenlignet med for eksempel innvandrere fra utenfor Europa. Media har rapportert positivt om mottaket av ukrainske flyktninger i mange kommuner, deriblant i kommuner som har bosatt flyktninger for første gang. Dette kan ha bidratt til å synliggjøre det rekordstore bosettingsarbeidet som ble gjort i Norge i 2022.

Avslutning

Hvordan har befolkningens holdninger til innvandring og integrering utviklet seg i kjølvannet av Russlands storskala invasjon av Ukraina i februar 2022 og det påfølgende rekordstore mottaket av flyktninger i Norge? For å svare på dette har vi gjentatt nøkkelspørsmål fra Integreringsbarometeret i tre befolkningsrepresentative undersøkelser gjennomført i mars, juni og oktober 2022. Siden datainnsamlingen til Integreringsbarometeret 2022 ble gjennomført i november 2021, kan vi sammenligne holdninger rett etter invasjonen med holdninger noen få måneder før. Deretter kan vi følge holdningene utover året.

Overordnet finner vi at befolkningen ble mer positive til innvandring og integrering generelt og til mottak av flyktninger og andre innvandrergrupper i tiden etter invasjonen. Endringen til mer positive holdninger var sterkest i den første tiden etter Russlands invasjon. Et halvt år etter invasjonen var flere av holdningsmålene tilbake på det samme nivået som før krigen brøt ut. Likevel var befolkningen fortsatt mer positive til mottak av flyktninger og til hvordan det går med integreringen i Norge.

Noen utvalgte funn:

- Vi finner mer positive holdninger til innvandring og integrering generelt og til ulike innvandrergrupper i befolkningen, spesielt i tiden rett etter Russlands invasjon. Endringene ble særlig drevet av at grupper med «moderate» holdninger i utgangspunktet (godt voksne og eldre, de med kort utdanning og velgerne til Ap, Sp og Høyre) ble mer positive. De som i utgangspunktet var mest positive (unge voksne, velgerne til Rødt, SV, MDG, KrF og Venstre), og de som var mest kritiske (velgerne til FrP), endret holdninger i mindre grad.
- Svært mange fulgte nyheter om flyktnings situasjonen i tiden etter invasjonen, mens oppmerksomheten ble mindre utover året. På samme måte ble også holdningene etter hvert mer like det de var før invasjonen. Det å bli minnet på flyktnings situasjonen før man svarte på spørsmålene, førte imidlertid ofte til at man uttrykte mer positive holdninger.
- Ett år etter datainnsamlingen til Integreringsbarometeret 2022 var befolkningen fortsatt litt mer positive til at Norge skal ta imot flere flyktninger og

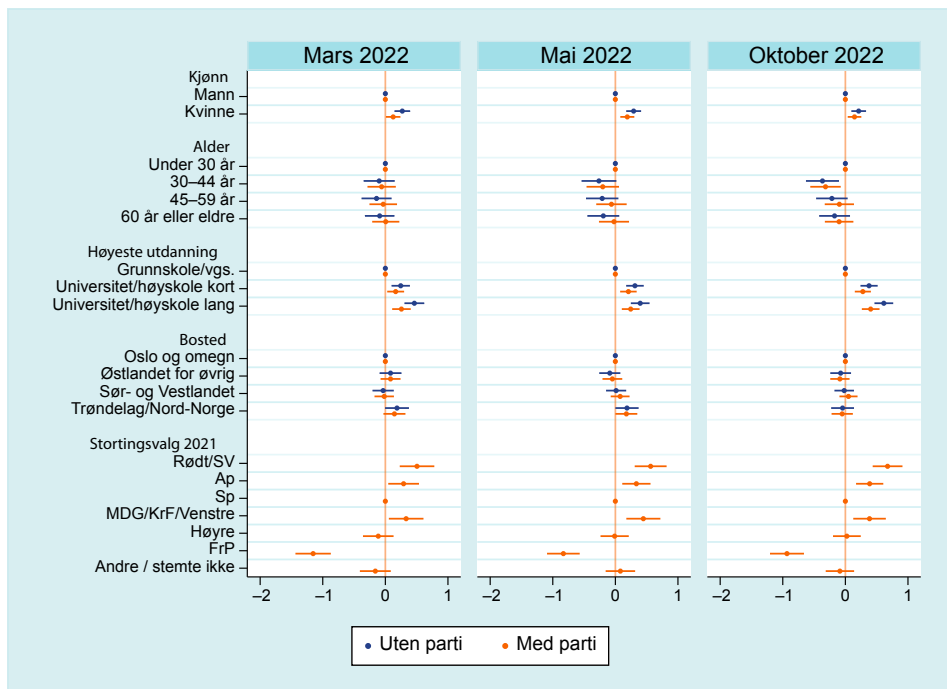
arbeidsinnvandrere, og de hadde fortsatt et mer positivt syn på hvordan integreringen av innvandrere går.

Rapporten viser hvordan utbruddet av en storkrig i Norges nærområde bidro til holdningsendringer på kort og mellomlang sikt, og er derfor et bidrag til å forstå hvordan kriser mer generelt kan påvirke opinionen. Tidligere studier har vist at økt innvandringsvolum gjerne henger sammen med mer negative holdninger til innvandring (Christensen et al., 2019; Langaas, 2017), noe som funnene i denne rapporten altså bryter med. Det er nærliggende å tolke dette som at geografien og en form for identifikasjon spiller inn: Krigen foregår i Europa, og flyktningene «ligner» mer på oss enn det flyktninger har gjort de siste årene. I tillegg har det kommet uforholdsmessig mange kvinner og barn enn det det for eksempel gjorde under den såkalte flyktningskrisen i 2015. I sum kan dette føre til at flere føler større grad av identifikasjon og solidaritet med dem som kommer.

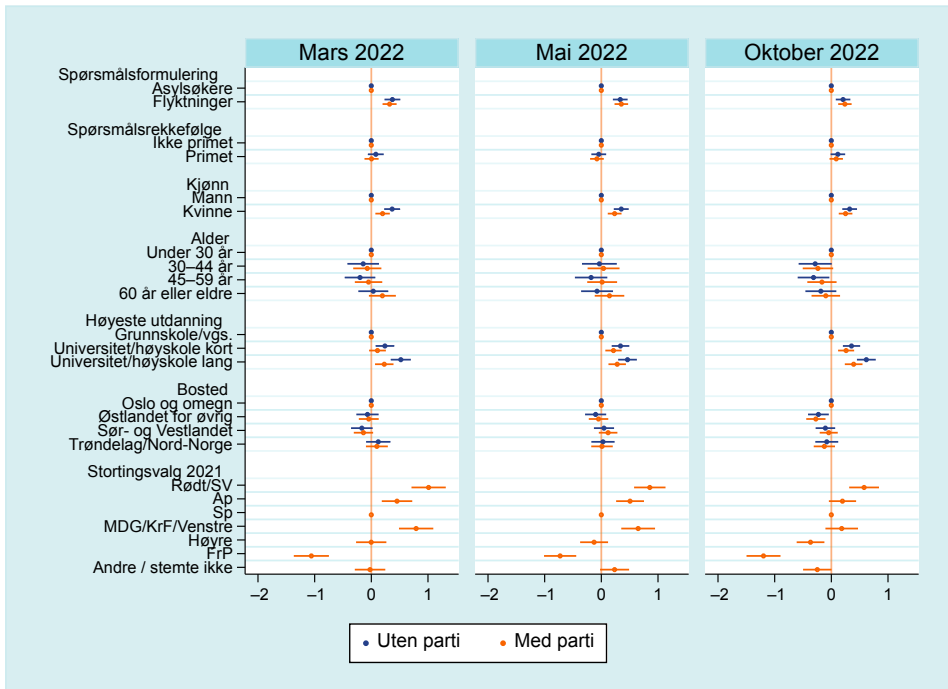
Holdninger til mottak av flyktninger er med på å definere handlingsrommet for aktørene på innvandrings- og inkluderingsfeltet. Nasjonale og lokale myndigheter, sivilsamfunn og andre som jobber med ankomst og integrering, er avhengig av en fortsatt mottaksvilje i befolkningen. Norge har aldri tatt imot et tilsvarende antall flyktninger som nå. Etersom tiden går, og flyktninger fortsetter å komme, vil det være viktig å følge med på mulige stemningsskifter i befolkningen.

Appendiks

Figur A1. Innvandring i hovedsak bra. Multivariat regresjon

Figur A2. Flere eller færre flyktninger/asylsøkere. Multivariat regresjon

Litteratur

- Brekke, J.-P. & Fladmoe, A. (2020). *Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Oslo*. Institutt for samfunnsforskning.
- Brekke, J.-P. & Fladmoe, A. (2022). *Holdninger til innvandring, integrering og mangfold i Norge: Integreringsbarometeret 2022*. Institutt for samfunnsforskning.
- Christensen, D.A., Arnesen, S. & Midtbø, T. (2019). Påvirker innvandringsscenarier nordmenns holdninger til innvandrere? Et surveyeksperiment. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 60(2), 123–139. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2019-02-01>
- Langaas, R.F. (2017). *Holdninger til innvandring 2013–2017*. Universitetet i Bergen.

Holdninger til innvandring og integrering før og etter Russlands invasjon av Ukraina 24. februar 2022

Tilleggsanalyse til Integreringsbarometeret 2022

Hvordan har befolkningens holdninger til innvandring og integrering endret seg etter Russlands storskala invasjon av Ukraina i februar 2022, med påfølgende rekordstor flyktningstrøm til Norge? For å svare på dette har vi gjentatt nøkkelspørsmål fra Integreringsbarometeret i tre befolkningsrepresentative undersøkelser, gjennomført i mars, juni og oktober 2022.

Rapporten viser at befolkningen umiddelbart etter invasjonen uttrykte mer positive holdninger til innvandring og integrering generelt og til mottak av flyktninger og andre innvandreregrupper. De umiddelbare holdningsendringene i kjølvannet av invasjonen avtok på lengre sikt, men befolkningen var fortsatt litt mer positive til innvandring høsten 2022 enn det de var høsten 2021.

Institutt for
samfunnsforskning

Institute for
Social Research

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
Tlf.: 23 08 61 00
samfunnsforskning.no

ISBN (trykk): 978-82-7763-763-1
ISBN (digital): 978-82-7763-764-8
ISSN (trykk): 0333-3671
ISSN (digital): 1891-4314